

Kai autistiškam vaikui sunku lankyti mokyklą

Kaip atpažinti mokyklos lankymo sunkumus, suprasti jų priežastis ir padėti

Ką vadiname mokyklos lankymo sunkumais?

Kai kuriems autistiškiems vaikams mokyklos aplinka, joje keliama reikalavimai ar patiriamas nesaugumas gali kelti tokią didelę įtampą, kad vaikas pradeda vėluoti, praleisti atskiras pamokas, negali įeiti į mokyklos pastatą arba kurį laiką visai nepajėgia jos lankyti.

Užsienio literatūroje dažnai vartojamas terminas *school refusal* („atsisakymas lankyti mokyklą“). Tačiau jis gali sudaryti įspūdį, kad vaikas tiesiog nenori eiti į mokyklą. Iš tiesų vaikas gali norėti mokytis, susitikti su draugais ir būti mokyklos bendruomenės dalimi, tačiau patiriama įtampa gali būti tokia didelė, kad eiti į mokyklą tampa labai sunku ar neįmanoma. Todėl šiame leidinyje vartojame terminą „mokyklos lankymo sunkumai“.

Kaip jie gali pasireikšti?

- Vaikas eina į mokyklą patirdamas labai didelę įtampą;
- nuolat vėluoja;
- praleidžia atskiras pamokas ar dienas;
- negali išeiti iš namų, išlipti iš automobilio, įeiti į mokyklos pastatą ar klasę;
- dažnai prašosi namo arba iš pamokų išeina anksčiau;
- kurį laiką visai negali lankyti mokyklos.

SVARBU: vaiko elgesys mokykloje ir namuose gali labai skirtis.

Kai kurie autistiški vaikai mokykloje stengiasi slėpti savo sunkumus, prisitaikyti prie aplinkinių lūkesčių ar išverti didelę įtampą į jos neparodydami. Todėl mokykloje vaikas gali atrodyti ramus, tylus ir bendradarbiaujantis, o grįžęs namo – būti visiškai išsekęs, užsisklestis ar patirti stiprias emocines reakcijas. Skirtingas vaiko elgesys namuose ir mokykloje nereiškia, kad viena iš pusių situaciją vertina neteisingai.

Svarbu atskirti priežastis

Vaikai gali nelankyti mokyklos dėl ligos, gydymo ar kitų priežasčių. Šiame leidinyje daugiausia kalbame apie situacijas, kai mokyklos lankymas vaikui tampa sunkiai pakeliamas dėl nerimo, perkrovos, nesaugumo ar nepatenkintų ugdymosi poreikių. Skirtingoms priežastims reikia skirtingų sprendimų.

nerimas

perkrova

nesaugumas

nepatenkinti
ugdymosi poreikiai

Ką rodo tyrimai?

Autistiški mokiniai dažniau nei neautistiški jų bendraamžiai susiduria su mokyklos lankymo sunkumais. Su šiais sunkumais gali būti susiję įvairūs veiksniai: patyčios, sensoriniai ir socialiniai mokyklos aplinkos veiksniai, nepritaikytas ugdymas, nepakankamas autizmo supratimas, taip pat psichikos ir fizinės sveikatos sunkumai.

Nėra vieno visiems vaikams tinkamo sprendimo – pagalba turi būti parenkama atsižvelgiant į konkretų mokyklos lankymo sunkumų priežastis ir vaiko poreikius. Tyrimai ir praktinė patirtis padeda išskirti svarbiausias kryptis: kuo anksčiau pastebėti sunkumus, išsiaiškinti juos sukeliančius veiksnius, pritaikyti aplinką ir ugdymą bei kartu su vaiku ir šeima planuoti pagalbą.

SVARBU

Vietoj „Kaip priversti vaiką lankyti mokyklą?“ svarbiau klausti: „**Kas vaikui apsunkina mokyklos lankymą ir ką galime pakeisti?**“
Toks klausimas padeda pereiti nuo vaiko elgesio kontrolės prie sunkumų priežasčių supratimo ir pagalbos planavimo.

Mokyklos nelankymas dažnai yra jau susikaupusių sunkumų pasekmė

Mokyklos lankymo sunkumai dažnai prasideda gerokai anksčiau, nei vaikas nustoja eiti į mokyklą. Iš pradžių jis gali ją lankyti, tačiau patirti didelę įtampą, sunkiai ruoštis rytais, nuolat vėluoti, prašyti namo, vengti tam tikrų pamokų, o grįžęs namo – visiškai išsekti. Svarbu vertinti ne tik tai, ar vaikas atėjo į mokyklą, bet ir kokia emocine bei fizine kaina jam pavyksta joje išbūti. Vaikas gali lankyti mokyklą reguliariai ir kartu patirti reikšmingų mokyklos lankymo sunkumų. Vėliau gali atsirasti pavienių praleistų pamokų ar dienų, o sunkumams stiprėjant – ir ilgesnį nelankymo laikotarpį.

Prieš mokyklą

- Labai sunkiai keltis, rengtis ar išeiti iš namų;
- nuolat klausinėti, kas tą dieną vyks, kas mokys ir ar kas nors pasikeitė;
- skųstis pilvo, galvos ar kitu skausmu, pykinimu ar nuovargiu;
- slėptis, sustingti, nustoti kalbėti ar tuo metu nebegalėti atsakyti žodžiu;
- smarkiai verksti, pykti, panikuoti ar mėginti pabėgti;
- prašyti leisti konkrečią pamoką, dieną ar renginį;
- labai dažnai vėluoti, nors šeima pradeda ruoštis laiku.

Mokykloje

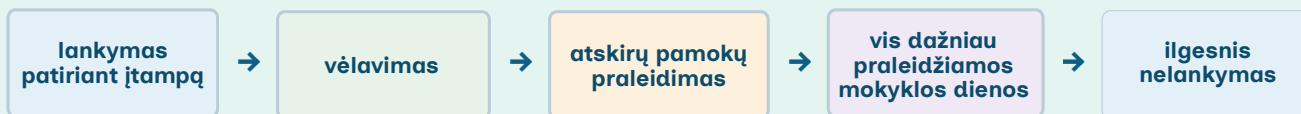
- Dažnai lankytis pas visuomenės sveikatos specialistą, psichologą ar tualete;
- pasitraukti iš triukšmingų ar nestruktūruotų situacijų;
- atsisakyti eiti į tam tikrą pamoką ar pas konkretų mokytoją;
- sustingti, tylėti, nepradėti užduočių;
- tapti dirglesnis, konfliktuoti ar išeiti iš klasės;
- labai bijoti suklysti ir siekti viską atlikti nepriekaištingai;
- atrodyti neįprastai tylus, pasyvus ar stengtis neatkreipti į save dėmesio, nors tuo metu gali patirti didelę įtampą;
- vaikas gali mokėti, bet tuo metu negalėti tuo gebėjimu pasinaudoti.

Didelės įtampos ar perkrovos metu vaikui gali būti sunkiau pasinaudoti įprastais gebėjimais: kalbėti, priimti sprendimus, pradėti užduotį, prisiminti instrukciją ar paprašyti pagalbos. Tai nebūtinai reiškia, kad vaikas šių gebėjimų neturi ar nenori bendradarbiauti.

Po mokyklos

- Visiškai išsekti ir ilgai negalėti nieko veikti;
- patirti stiprius emocinius protrūkius arba užsisklęsti;
- nebegalėti kalbėtis, valgyti, atlikti namų darbų ar pasirūpinti savimi;
- ilgai miegoti arba, priešingai, nebegalėti užmigti;
- atsisakyti veiklų, kurios anksčiau patiko;
- vis dažniau sakyti, kad yra blogas, nevykęs ar nepakankamai stengiasi;
- pradėti žaloti save ar kalbėti apie nenorą gyventi.

Kaip mokyklos lankymo sunkumai gali stiprėti*

* Ši eiga nėra vienoda visiems vaikams, kai kurie etapai gali nepasireikšti, pasireikšti kita seka arba sunkumai gali sustiprėti labai greitai.

Tyrimai rodo, kad dalis ankstyvųjų mokyklos lankymo sunkumų požymių pasireiškia ne mokykloje, o namuose – prieš pamokas ar po jų. Todėl tėvai gali turėti svarbios informacijos apie vaiko sunkumus, nes dalies jų mokyklos darbuotojai tiesiog nemato. Tyrėjai pabrėžia, kad šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas yra svarbus norint suteikti pagalbą dar prieš atsirandant pasikartojančiam ar ilgalaikiam mokyklos nelankymui.

Vien tai, kad vaikas lanko mokyklą, neparodo, kiek įtampos jis patiria ir kiek pastangų tam reikia.

Skirtingas vaiko elgesys namuose ir mokykloje nėra įrodymas, kad sunkumų nėra.

Kas gali trukdyti vaikui lankyti mokyklą?

Priežasčių dažniausiai būna ne viena. Ta pati situacija vienam vaikui gali būti pakeliamą, o kitam – tapti papildomu krūviu, kurio po ilgos dienos, kupinos sensorinės, socialinės ir pažintinės įtampos, jis jau nebegali atlaikyti. Kartais sunkumą sukelia ne vienas konkretus įvykis, o per dieną palaipsniui susikaupusi įtampa.

Sensorinė aplinka

Triukšmingi koridoriai, skambutis, šūksniai klasėje, valgyklos kvapai, ryškus apšvietimas, netikėti prisilietimai, perpildytos patalpos ar nepatogi apranga gali kelti skausmą, dezorientaciją arba nuolatinę įtampą.

Neapibrėžtumas ir pokyčiai

Nerimą gali didinti besikeičiantys mokytojai, netikėtai atėjęs pavaduojantis mokytojas, neaiškios užduotys, tvarkaraščio pakeitimai, perėjimas iš vienos klasės į kitą ir nežinojimas, kas įvyks po kelių minučių. Tyrimuose išryškėjo aiškios komunikacijos, bendro suaugusiųjų supratimo, pasitikėjimo ir galimybės vaikui daryti įtaką situacijai svarba.

Nerimą gali mažinti ne tik išankstinė informacija apie tai, kas vyks, bet ir galimybė vaikui turėti aiškius pasirinkimus bei žinoti, ką jis galės padaryti, jei situacija taps per sunki.

Pvz., ne tik „rytoj bus pavaduojanti mokytoja“, bet ir „jeigu tau bus per sunku, galėsi parodyti kortelę ir nueiti pas X“.

Socialiniai reikalavimai

Vaikui gali būti sunku suprasti grupės taisykles, užuominas, humorą, kitų žmonių ketinimus ar konfliktus. Pertraukos ir valgymo laikas dažnai būna mažiau struktūruoti negu pamokos, todėl kai kuriems vaikams gali tapti sunkiausia dienos dalimi.

Didelį krūvį gali kelti ir nuolatinės pastangos stebėti kitus, kontroliuoti savo elgesį, prisitaikyti prie bendraamžių ar slėpti savo sunkumus.

Patyčios ir nesaugūs santykiai

Būtina tiesiogiai patikrinti, ar vaikas nepatiria patyčių, atstūmimo, pažeminimo, grasinimų, seksualinio priekabiavimo, fizinio smurto ar bauginančio suaugusiųjų elgesio.

Suaugusiųjų reakcijos

Sunkumus gali didinti viešas drausminimas, reikalavimas aiškintis perkrovos metu, pagalbos priemonių atėmimas kaip bausmė arba vaiko elgesio vertinimas kaip tyčinio nepagarbumo, užsispyrimo ar manipuliacijos. Perkrovos metu pirmiausia svarbu padėti vaikui nusiraminti ir atgauti reguliaciją, o situaciją aptarti vėliau, kai jis vėl gali priimti informaciją ir dalyvauti pokalbyje.

Mokymosi reikalavimai

Sunkumų gali kilti ne tik tada, kai užduotys vaikui per sudėtingos. Autistiškų vaikų gebėjimų profilis gali būti labai netolygus: vienoje srityje vaikui gali reikėti daug pagalbos, o kitose jo gebėjimai gali gerokai pranokti bendraamžių. Todėl svarbu vertinti ne tik sunkumus, bet ir vaiko stipriąsias sritis, mokymosi tempą bei jam tinkamą akademinį iššūkį.

Vaikui gali būti sunku:

- suprasti ilgą žodinę instrukciją;
- greitai apdoroti informaciją;
- rašyti ar planuoti darbus;
- pereiti nuo vienos užduoties prie kitos;
- dirbti grupėje;
- pradėti užduotį nežinant, kiek ji truks;
- parodyti tai, ką iš tiesų moka.

Tokie sunkumai ne visada rodo, kad vaikas nesupranta užduoties ar nenori jos atlikti. Jam gali būti sunku pradėti veiklą, suplanuoti veiksmų seką, persijungti ar organizuoti savo darbą.

Sunkumų gali kelti ir priešinga situacija – pernelyg lengvos, pasikartojančios užduotys, lėtas mokymosi tempas ar nepakankamos galimybių gilintis į vaiko įdomias sudėtingas temas. Kai atsižvelgiama tik į vaiko sunkumus, bet nepastebimi jo gebėjimai ir stipriosios sritys, gali mažėti motyvacija, didėti frustracija ir atsitraukimas nuo mokymosi.

Nepakankama ar netinkama pagalba

PPT rekomendacijos gali būti neįgyvendinamos, pagalba teikiama per retai arba pasikeitę vaiko poreikiai gali nebebūti atspindėti jo dokumentuose. Mokyklos nelankymas tyrimuose taip pat siejamas su nepritaikyta aplinka, ribotu specialistų įsitraukimu, netinkamomis reakcijomis į vaiko elgesį ir fragmentuota pagalbos sistema.

Svarbu vertinti ne tik tai, ar pagalba formaliai paskirta, bet ir ar vaikas realiai gali ją pasinaudoti tada, kai jos reikia.

Sveikata ir aplinkybės už mokyklos ribų

Nerimas, depresija, miego ar valgymo sunkumai, skausmai ar kitos sveikatos problemos gali apsunkinti mokyklos lankymą. Sunkumus gali sustiprinti ir reikšmingi pokyčiai vaiko gyvenime: artimo žmogaus netektis, tėvų skrybės, persikraustymas, sunki artimojo liga, taip pat ankstesnė neigiama patirtis mokykloje ar pati kelionė į mokyklą, jei joje vaikas patiria sensorinę perkrovą, nesaugumą, patyčias ar kitą stiprią įtampą.

Ką gali padaryti tėvai, pastebėję pirmuosius sunkumų ženklus?

Patikėkite, kad vaiko patiriamas sunkumas yra tikras

Nebūtina iš karto žinoti tikslios priežasties. Vaikas gali jos nesuprasti, neturėti žodžių paaiškinti arba bijoti, kad suaugusieji nepatikės.

Vaikui nebūtina gebėti tiksliai paaiškinti savo sunkumo, kad jo patirtis būtų vertinama rimtai.

Kalbėkitės tada, kai vaikas yra gana ramus. Vietoj plataus klausimo „Kodėl nenori eiti į mokyklą?“ padeda konkretesni klausimai:

- Kuri dienos dalis sunkiausia?
 - Kur mokykloje jautiesi saugiausiai?
 - Kas vyksta prieš pasidarant labai sunku?
 - Ar yra žmogus, kurio bijai arba su kuriuo jautiesi nesaugiai?
 - Kas padėtų rytoj?
 - Kaip galėtum parodyti, kad tau jau per sunku?
 - Ko suaugusieji neturėtų daryti?
- Nereikėtų užduoti daug klausimų iš karto ar reikalauti atsakymo čia ir dabar. Kartais vaikui reikia laiko suprasti klausimą, prisiminti situaciją ir rasti būdą apie ją papasakoti.

Vaikas gali atsakyti kalbėdamas, rašydamas, pasirinkdamas iš variantų, naudodamas simbolius, spalvas ar skalę arba parodydamas vietą mokyklos plane. Jeigu vaikas šiuo metu negali atsakyti, tai nėra įrodymas, kad problemos nėra.

Kartais vaikui svarbu išgirsti palaikymą, kai jis negali paaiškinti savo sunkumų. Svarbi suaugusiųjų reakcija: „Girdžiu, kad tau dabar labai sunku. Nebūtina visko papasakoti iš karto. Pabandysime kartu suprasti, kas mokykloje tau sunkiausia ir kas galėtų padėti.“

Fiksuokite ne tik nelankymą, bet ir:

- datą ir tos dienos tvarkaraštį;
- ar vaikas nuėjo į mokyklą ir kiek joje išbuvo;
- kada ir kokiomis aplinkybėmis sunkumai pasireiškė;
- kas, vaiko ar mokyklos teigimu, vyko prieš sunkumams sustiprėjant;
- kaip vaikas jautėsi fiziškai ir emociškai;
- ar sunkumai buvo susiję su konkrečia pamoka, vieta, veikla ar žmogumi;
- kas padėjo, o kas sunkumus sustiprino;
- kaip vaikas jautėsi grįžęs namo ir kiek laiko jam reikėjo atsigauti.

Stebėkite ir tai, kada vaikui sekasi geriau, kas tomis dienomis, pamokose ar situacijose yra kitaip.

Užrašų tikslas – ne vertinti ar kontroliuoti vaiko elgesį, o **pastebėti pasikartojančius dėsningumus ir suteikti mokyklai konkrečios informacijos**, kuri gali padėti išsiaiškinti sunkumų priežastis.

Kreipkitės į mokyklą kuo anksčiau

Raštu informuokite klasės vadovą ir mokyklos administraciją, kad vaikui atsirado mokyklos lankymo sunkumų. Paprašykite susitikimo, kuriame būtų įvertinti:

- vaiko saugumas;
- galimos patyčios ar konfliktai;
- sensorinė ir socialinė aplinka;
- ugdymo reikalavimai;
- esamų pritaikymų ir pagalbos veiksmingumas;
- vaiko ir šeimos siūlomi pakeitimai.

Į susitikimą svarbu atsinešti informacijos ne tik apie tai, kas vaikui sunku, bet ir apie tai, kas jam padeda, su kuo jis jaučiasi saugiai ir kokiose situacijose jam sekasi geriau.

Ko nereikėtų daryti

- Fiziškai tempti ar apgaulės būdu įvesti vaiką į mokyklą;
- nekalbėti apie vaiko sunkumus jo akivaizdoje taip, tarsi jo nebūtų šalia, ir neaptarinėti jo kaip problemos;
- gėdinti, grasinti ar bausti už tai, kad vaikui sunku eiti į mokyklą;
- sunkumus laikyti tingumu, manipuliacija ar tiesiog noru likti namuose;
- atimti vaiko savireguliacijai svarbias veiklas vien tam, kad buvimas namuose taptų nemalonus;
- spausti vaiką kuo greičiau grįžti, kol dar neišsiaiškinta, kas jam trukdo lankyti mokyklą.

Tai nereiškia, kad vaiką reikia nustoti drąsinti eiti į mokyklą. Tačiau stiprus spaudimas ar prievarta, kai dar neišsiaiškintos sunkumų priežastys, gali didinti nerimą, konfliktus ir nepasitikėjimą. Pirmiausia svarbu suprasti, kas vaikui trukdo, ir kartu su mokykla ieškoti, ką galima pakeisti.

Nelaukite, kol vaikas visai nustos eiti į mokyklą. Pastebėję pirmuosius sunkumų ženklus, kalbėkitės su vaiku, fiksuokite pasikartojančius dėsningumus ir kreipkitės į mokyklą, kad kartu suplanuotumėte pagalbą.

Pagalba turi prasidėti dar vaikui lankant mokyklą

Jei vaikas vis dar lanko mokyklą, bet jau matyti aiškūs sunkumų ženklai, pagalbos nereikėtų atidėti iki pirmųjų praleistų pamokų ar dienų. Tai laikas išsiaiškinti, kas vaikui kelia įtampą, ir keisti sąlygas, kol sunkumai dar nesustiprėjo.

Mokykla kartu su vaiku ir šeima turėtų:

- aptarti, ką vaikas patiria mokykloje ir kaip jis jaučiasi prieš pamokas bei po jų;
- nustatyti konkrečias situacijas, kurios kelia didžiausią įtampą;
- patikrinti, ar vaikas nepatiria patyčių, nesaugumo ar kitų santykių problemų;
- peržiūrėti, ar esami ugdymo pritaikymai ir pagalba atitinka vaiko poreikius ir ar iš tiesų yra taikomi;
- susitarti, ką konkrečiai mokykla pakeis ir kas už tai bus atsakingas;
- sutarti, kaip bus stebima vaiko savijauta ir kada sprendimai bus peržiūrėti.

Šiame etape tikslas – ne tiesiog išlaikyti lankomumą, o sumažinti vaiko patiriamą įtampą ir neleisti sunkumams stiprėti.

Pagalbos plane – konkretūs suaugusiųjų veiksmai

Vaikas neturi būti laikomas problema, kurią reikia „sutvarkyti“. Pagalbos plane turi būti aiškiai numatyta, kaip konkrečiai suaugusieji keis aplinką, dienotvarkę, ugdymą, bendravimą ir teikiamą pagalbą.

Vaikas įtraukiamas jam prieinamu būdu. Jo nuomonė gali būti pateikta žodžiu, raštu, simboliais, per pasirinktą žmogų ar kitu jam tinkamu būdu. Vaiko įtraukimas nereiškia, kad jis turi pats pasiūlyti sprendimą. Suaugusiųjų užduotis – padėti jam išreikšti savo patirtį, o pagalbos sprendimus planuoti kartu.

Susitarimai turi būti užrašyti ir žinomi visiems su vaiku dirbantiems darbuotojams.

Trumpas komandos susitarimas

1

Kas konkrečiai vaikui kelia sunkumų?

Ne „mokykla apskritai“, o konkreti vieta, pamoka, laikas, reikalavimas, žmogus ar pojūtis.

2

Kaip atpažinsime ankstyvus įtampos ženklus?

Pavyzdžiui, vaikas nutyla, dažnai eina į tualetą, pradeda skubiai klausinėti, nebepatinka pradėti užduoties arba prašosi namo. Pagalba veiksmingiausia, kai ji suteikiama pastebėjus ankstyvus įtampos ženklus, o ne tik tada, kai vaikas jau patiria stiprią perkrovą.

3

Kaip vaikas praneš, kad jam reikia pagalbos?

Žodžiu, kortele, žinute, ženklu, spalva ar kitu iš anksto sutartu būdu. Svarbu nepamiršti, kad vien tuo, kad vaikas pats paprašys pagalbos. Didėjant įtampai jam gali būti sunku atpažinti savo būseną, prisiminti susitarimą ar inicijuoti pagalbos prašymą.

4

Ką konkrečiai pakeis mokykla?

5

Kas atsakingas už kiekvieną veiksmą?

6

Kaip žinosime, ar pagalba veikia, ir kada planą peržiūrėsime?

Galimi pritaikymai

Žmonės ir pagalbos signalas

- Du vaikui pažįstami suaugusieji – pagrindinis ir atsarginis, – kurie žino ankstyvuosius vaiko įtampos ženklus, žino, kaip vaikas praneša, kad jam reikia pagalbos, ir reaguoja pagal iš anksto sutartą planą;
- užtikrinama, kad susitarimus žinotų ir kiti su vaiku dirbantys darbuotojai;
- aiški vieta, į kurią galima pasitraukti be viešo aiškinimosi.

SVARBU: tai turi būti ne tik paskirtas, bet vaikui priimtinas ir pasitikėjimą keliantis žmogus.

Atvykimas ir aplinka

- Galimybė atvykti į mokyklą ir į ją įeiti ramesniu metu;
- galimybė išvengti perpildytų koridorių, valgyklos ar persirengimo patalpų;
- kitokia sėdėjimo vieta, grupė ar klasės erdvė.

Ugdymas ir reguliacija

- Iš anksto pateikiamas dienos planas ir informacija apie pokyčius;
- rašytinės ar vaizdinės instrukcijos;
- užduočių struktūra, apimtis, tempas ir sudėtingumas pritaikomi pagal vaiko poreikius ir gebėjimus;
- planuotos sensorinės, fizinio aktyvumo ir poilsio pertraukos;
- kitoks atsiskaitymo būdas arba mažesnė vienu metu atliekamų darbų apimtis.

Saugumas ir prasmingas dalyvavimas

- Konkrečios reagavimo į patyčias ir kitą nesaugų elgesį priemonės;
- galimybė per pertraukas užsiimti struktūruota, vaikui prasminga veikla;
- vaiko interesų panaudojimas ryšiui, pasitikėjimui ir dalyvavimui kurti;
- aiškiai sutarta, kas vyks, jeigu vaikas tą dieną nebegalės tęsti veiklos.

Saugios vietos paskirtis nėra izoliuoti vaiką visai dienai. Ji turi suteikti galimybę atsigauti ir, kai įmanoma, grįžti į prasmingą veiklą.

SVARBU! Ši vieta neturėtų būti naudojama kaip bausmė ar vieta, į kurią vaikas siunčiamas už netinkamą elgesį.

SVARBU! Po stiprios perkrovos vaikui pirmiausia gali reikėti laiko atsigauti. Situaciją aptarti, aiškintis priežastis ar mokyti alternatyvių reagavimo būdų geriau tada, kai vaikas jau yra nusiraminęs ir gali dalyvauti pokalbyje. Po sunkios situacijos svarbu klausti, ne tik ką vaikas padarė, bet ir kas vyko prieš tai ir ką kitą kartą galime pakeisti.

Laipsniškas grįžimas – ne tik trumpesnė mokyklos diena

Kai vaikas kurį laiką nelankė mokyklos arba grįžimas į ją kelia stiprią įtampą, gali reikėti laipsniško grįžimo plano. Tai nėra vien palaipsniui ilginamas mokykloje praleidžiamas laikas. Kartu turi būti keičiamos sąlygos ir šalinamos priežastys, dėl kurių mokyklos lankymas vaikui tapo toks sunkus. Vertinant, ar vaikas pasirengęs kitam žingsniui, svarbu atsižvelgti ne tik į tai, ar jis išbuvo sutartą laiką mokykloje, bet ir į jo savijautą mokykloje bei po jos, patiriamą įtampą ir laiką, kurio reikia atsigauti.

Pradinis žingsnis gali būti

Pradinis žingsnis turi būti gana mažas, kad vaikas galėtų patirti ne dar vieną nesėkmę, o saugią ir įveikiamą grįžimo patirtį. Tai:

- trumpas pokalbis su patikimu darbuotoju;
- susitikimas lauke arba ramioje mokyklos vietoje;
- atėjimas prie mokyklos, bet dar ne į klasę;
- trumpas apsilankymas saugioje patalpoje;
- viena vaikui prasminga veikla;
- viena pamoka ramesniu laiku;
- veikla mažoje grupėje arba individualiai.

Kai kuriais atvejais pereinamuoju laikotarpiu gali būti laikinai organizuojamas ir nuotolinis mokymas (žr. p. 9).

Kartu su vaiku iš anksto susitarkite:

- kur ir kada jis atvyks;
- kas jį pasitiks;
- kiek laiko truks apsilankymas;
- ko tuo metu iš jo nebus reikalaujama;
- kaip jis galės paprašyti pertraukos ar išeiti;
- kas vyks toliau;
- pagal ką spręsimė, ar galima pereiti prie kito žingsnio.

Svarbu laikytis su vaiku sutarto žingsnio. Jei buvo sutarta, kad apsilankymas truks 20 min., gera vaiko savijauta neturėtų tapti priežastimi netikėtai pratęsti buvimą.

Grįžimas į mokyklą ne visada vyksta tolygiai

Vieną savaitę vaikui gali sektis geriau, o po ligos, konflikto, mokytojo ar tvarkaraščio pasikeitimo sunkumai gali vėl sustiprėti. Žingsnio sumažinimas ar laikinas grįžimas prie ankstesnio etapo nėra nesėkmė – tai gali būti reikalingas plano pritaikymas pagal vaiko tuo metu turimus resursus.

Kada planą reikia peržiūrėti?

Grįžimo metu nerimas gali trumpam sustiprėti, ir tai savaime nereiškia, kad planas netinkamas. Tačiau jei po kiekvieno bandymo vaiko savijauta aiškiai blogėja, jis ilgai neatsigauna, nebegali atlikti įprastų kasdinių veiklų ar atsiranda naujų sunkių simptomų, suplanuotų žingsnių nereikėtų tęsti vien todėl, kad jie numatyti plane. Tokiu atveju reikia dar kartą išsiaiškinti, kas vaikui kelia sunkumų, peržiūrėti teikiamą pagalbą ir, jei reikia, kreiptis į sveikatos priežiūros specialistus.

Grįžimo tikslas – ne kuo greičiau sugrąžinti vaiką prie ankstesnio tvarkaraščio, o sudaryti sąlygas jam saugiai grįžti ir tęsti mokymąsi.

Kaip gali atrodyti laipsniškas grįžimas į mokyklą?

Toliau pateikiami du Jungtinės Karalystės švietimo departamento praktikos pavyzdžiai. Jie parodo galimus sprendimus, tačiau nėra visiems vaikams tinkantis veiksmų planas – kiekvieno vaiko situacija ir pagalbos poreikiai skiriasi. Svarbu, kad kiekvienas žingsnis būtų planuojamas pagal vaiko pasirėngimą, o ne vien pagal iš anksto nustatytą terminą.

Pirmas pavyzdys: palaipsniis susipažinimas ir pasitikėjimo kūrimas

Šešerių metų autistiškam vaikui buvo labai sunku įeiti į naują mokyklą. Per pirmą apsilankymą jis liko automobilyje, per kitus jau išlipdavo, tačiau likdavo automobilių aikštelėje. Šeimai buvo pateiktos mokyklos patalpų ir darbuotojų nuotraukos, kad vaikas galėtų su jais iš anksto susipažinti.

Mokslo metų pradžioje vaikas į mokyklą ateidavo vėliau, ramesniu metu, kartu su mama ir tik trumpam. Iš pradžių jis daugiausia žaisdavo. Sustiprėjus nerimui, mama galėdavo jį išsivesti, kartu aiškiai pasakydama, kad kitą dieną jie vėl sugrįš.

Antrąją savaitę vaikas mokykloje iš viso praleisdavo apie dvi valandas per savaitę. Veikla daugiausia buvo žaidybinė, kartais jis prisijungdavo prie klasės dainavimo ar užkandžio. Vėliau likdavo pietų. Mama iš pradžių valgydavo kartu, paskui trumpam išeidavo iš klasės, tačiau likdavo vaikui žinomoje vietoje.

Laikas mokykloje buvo ilginamas palaipsniui – iš pradžių iki užkandžio, vėliau iki pietų, paskui iki veiklos po pietų. Per kelis mėnesius vaikas pradėjo ateiti savarankiškai, o vėliau išbūti visą dieną. Svarbiausia buvo ne spaudimas pasilikti, o lėtas pažindinimas, mamos dalyvavimas, ramesnis atvykimas, aiški ir nuspėjama eiga bei pasitikėjimo kūrimas.

Antras pavyzdys: pakeista aplinka ir pritaikytas krūvis

Vyresnis autistiškas mokinys turėjo ir regos bei klausos sutrikimų. Netikėti garsai, žmonės ir įvykiai mokykloje jam kėlė didelę įtampą. Sustiprėjus perkrovai, jo reakcijos galėjo kelti pavojų jam pačiam ar aplinkiniams.

Mokykla pakeitė ankstesnį planą ir iš naujo įvertino, ko vaikui reikia, kad jis galėtų jaustis saugus. Jis pradėjo atvykti po pagrindinio mokinių srauto ir išvykti anksčiau. Kurį laiką mokyklą lankė tris kartus per savaitę po pusantros valandos.

Jam buvo skirta atskira erdvė, kurioje jis galėjo judėti, reguliuotis ir gauti intensyvią suaugusiųjų pagalbą. Iš pradžių buvo siūlomos trumpos, aiškos ir jam įveikiamos veiklos. Tik vaikui pradėjus jaustis saugiau, laikas mokykloje ir dalyvavimas bendrose veiklose buvo palaipsniui didinami. Kartu buvo iš naujo vertinami jo poreikiai ir peržiūrimas pagalbos planas.

Abiejuose pavyzdžiuose pirmiausia keitėsi ne vaikas, o sąlygos: atvykimo laikas, aplinka, suaugusiųjų pagalba, veiklos ir krūvis. Tik vaikui pradėjus jaustis saugiau, buvo palaipsniui ilginamas laikas mokykloje. Vertinant grįžimo eigą svarbu reguliariai išgirsti ir paties vaiko patirtį: kas buvo lengviau, kas vis dar sunku, kas padėjo jaustis saugiau ir ką kitą kartą reikėtų pakeisti.

Ką galima daryti Lietuvoje?

1

INFORMACIJA APIE
SUNKUMUS

2

PAGALBA IR VGK

3

IUP IR PAGALBOS
PLANAS

4

POREIKIŲ
VERTINIMAS

1. Pastebėjus mokyklos lankymo sunkumus

TĖVAMS

Raštu informuokite mokyklą apie vaiko lankymo sunkumus. Aprašykite ne tik neatvykimą, bet ir tai, kaip sunkumai pasireiškia: nerimą, išsekimą, sensorinę perkrovą, sunkumus konkrečiose pamokose, patyčias ar kitus pastebėtus požymius. Jei vaiko savijauta namuose ir mokykloje skiriasi, svarbu aprašyti ir tai, ką šeima pastebi prieš mokyklą bei vaikui grįžus namo

MOKYKLAI

Gavus informacijos apie mokyklos lankymo sunkumus, svarbu kuo anksčiau pradėti aiškintis jų priežastis ir tartis su vaiku bei šeima dėl reikalingos pagalbos. Pagalbos procesą svarbu pradėti ir tada, kai vaikas dar reguliariai lanko mokyklą, tačiau lankymas jau susijęs su didele įtampa, išsekimu ar ryškiais sunkumais.

SVARBU

Mokyklos lankymo sunkumai Nacionalinėje lankomumo tvarkoje nėra įvardyti kaip atskira neatvykimo priežastis. Todėl svarbu neapsiriboti praleistų pamokų žymėjimu ar pateisinimu, bet kartu inicijuoti pagalbos procesą.

2. Jei reikia daugiau pagalbos – Vaiko gerovės komisija

TĖVAMS

Jei sunkumai tęsiasi, esamos priemonės nepadeda arba reikalingi kelių specialistų sprendimai, galite prašyti situaciją svarstyti mokyklos Vaiko gerovės komisijoje (VGK).

MOKYKLAI

VGK atlieka pirminį mokinio ugdymosi poreikių vertinimą, koordinuoja pagalbą, ugdymo pritaikymą ir kitus vaikui reikalingus sprendimus. Svarstant situaciją svarbu įtraukti ir vaiko perspektyvą jam prieinamu būdu, nebūtinai reikalaujant, kad vaikas pats dalyvautų visame posėdyje ar žodžiu atsakytų į suaugusiųjų klausimus.

KARTU

Svarbu aptarti ne vien lankomumą, bet ir tai, kas vaikui trukdo lankyti mokyklą: saugumą, patyčias, sensorinę aplinką, mokymosi reikalavimus, santykius, esamų rekomendacijų įgyvendinimą ir pagalbos veiksmingumą.

3. Jei vaikas turi SUP – peržiūrėkite IUP ir pagalbos planą

KARTU

Jei vaikas turi nustatytą specialiųjų ugdymosi poreikių, peržiūrėkite individualų ugdymo planą (IUP) ir pagalbos planą (PP). Vaikas ir jo tėvai turi būti įtraukti į IUP bei pagalbos tikslų ir priemonių planavimą.

Patikrinkite, ar plane aiškiai numatyta:

- kas trukdo vaikui lankyti mokyklą;
- kokie yra ankstyvieji įtampų ženklai;
- ką konkrečiai keis mokykla;
- kokia pagalba bus teikiama ir kas ją teiks, kaip pats vaikas ir šeima pastebės, kad situacija gerėja;
- kaip bus vertinama, ar priemonės padeda;
- kada planas bus peržiūrimas.

SVARBU

Autistiško mokinio IUP turi būti peržiūrimas ne rečiau kaip kartą per mėnesį, taip pat užfiksavus pažangą arba nustačius, kad pažanga nedaroma.

4. Jei poreikiai neįvertinti arba pasikeitė

TĖVAMS

Jei vaiko ugdymosi poreikiai dar nebuvo įvertinti arba anksčiau nustatyti poreikiai ir pagalbos rekomendacijos nebeatitinka dabartinės situacijos, galite kreiptis dėl pirminio ar pakartotinio vertinimo.

MOKYKLAI

Mokykla neturėtų laukti naujo PPT vertinimo, kad galėtų pradėti taikyti pagalbą ir keisti tas sąlygas, kurias galima pakeisti jau dabar.

Kai įprastas mokyklos lankymas laikinai neįmanomas

Kai vaikas kurį laiką negali mokytis įprastu kasdieniu būdu, Lietuvos teisės aktai numato kelias skirtingas galimybes. Svarbu jų nepainioti: laikinas nuotolinis mokymas ir mokymas namuose skiriami skirtingais pagrindais ir pagal skirtingą tvarką.

Laikinas nuotolinis mokymas

Nepilnametis mokinytis, besimokantis pagal **pradinio** ar **pagrindinio ugdymo programą**, dėl objektyvių aplinkybių – sveikatos, emocinės gerovės, psichosocialinių, socialinių ar kitų pagrįstų priežasčių – gali būti laikinai mokomas nuotoliniu būdu, kai negali mokytis kasdieniu mokymo proceso organizavimo būdu.

Iki 30 ugdymo dienų per mokslo metus

- Raštu prašo tėvai, mokyklos švietimo pagalbos specialistas arba klasės vadovas;
- mokyklos VGK pritaria, kad nuotolinis mokymas atitinka vaiko interesus;
- tėvai sutinka.

Iki 90 ugdymo dienų per mokslo metus

- Siūlo mokyklos VGK;
- raštu prašo tėvai arba mokyklos vadovas;
- mokiniui jau buvo ar yra taikomos vaiko **minimalios priežiūros** priemonės arba mokiniui ir jo tėvams buvo ar yra **koordinuotai teikiamos** švietimo pagalbos, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos;
- raštu pritaria savivaldybės VGK;
- tėvai sutinka.

Tai formalus mokymo proceso organizavimo būdas – sprendimas turi būti įformintas, o mokykla ir toliau turi organizuoti vaiko ugdymą. Laikinas sumažėjęs kontaktas su mokyklos aplinka gali būti reikalingas vaiko būklei stabilizuoti. Kartu svarbu reguliariai vertinti, ar pasirinktas sprendimas padeda vaikui atsigausti ir sudaro sąlygas tolesniam mokymuisi.

Svarbu susitarti

Kad laikinas nuotolinis mokymas netaptų vien vaiko pasitraukimu iš mokyklos aplinkos, šeimai ir mokyklai verta iš anksto susitarti:

- kokio tikslo siekiama šiuo laikotarpiu;
- kaip bus organizuojamas mokymasis ir teikiama švietimo pagalba;
- koks mokymosi krūvis vaikui šiuo metu yra įmanomas;
- kaip bus palaikomas ryšys su mokykla ir klase*;
- kas tuo metu bus keičiama mokyklos aplinkoje ar pagalboje;
- kada situacija bus peržiūrima;
- kaip bus planuojamas tolesnis mokymasis.**

* Ryšio palaikymo būdas ir intensyvumas turėtų būti derinami pagal vaiko savijautą kontaktas neturėtų tapti papildomu spaudimu ar įtampos šaltiniu.

** Kaip vaikas galės pranešti, kad mokymosi krūvis ar kontaktas su mokykla jam tampa per sunkus?

Laikinas nuotolinis mokymas gali padėti vaikui išlaikyti ryšį su ugdymu ar suteikti laiko atsigausti, tačiau jis neturėtų pakeisti būtinybės spręsti priežastis, dėl kurių mokyklos lankymas tapo toks sunkus.

Mokymas namuose

Mokymas namuose yra atskira, su vaiko sveikatos būkle susijusi mokymo forma. Ji gali būti skiriama vaikui po ūmaus ligos periodo ar ligos paūmėjimo, kai numatomas ne trumpesnis kaip vieno mėnesio intensyvus gydymas namuose ir vaikui reikalinga saugi aplinka. Mokymą namuose skiria gydytojų konsultacinė komisija (GKK). Vienas iš tėvų, gavęs GKK pažymą, pateikia prašymą mokyklos vadovui. Mokykla organizuoja mokymą atsižvelgdama į GKK rekomendacijas ir vaiko sveikatos būklę.

Vien autizmo diagnozė ar mokyklos lankymo sunkumai nėra pagrindas skirti mokymą namuose – tam reikalingas GKK sprendimas, pagrįstas vaiko sveikatos būkle.

Jei vaiko sveikatos būklė leidžia, tėvams pageidaujant ir GKK leidus, namuose mokomam vaikui gali būti sudaryta galimybė lankyti kai kurias pamokas mokykloje, dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose bei klasės ar mokyklos renginiuose.

Laikinas nuotolinis mokymas ir mokymas namuose nėra tas pats, kas tiesiog nelankyti mokyklos – abiem atvejais vaiko ugdymas toliau organizuojamas pagal nustatytą tvarką.

Kada reikia papildomos ar skubios pagalbos?

1. Kada verta kreiptis į sveikatos priežiūros specialistą?

Jei mokyklos lankymo sunkumus lydi ryškūs ar užsitęsę vaiko fizinės ar emocinės būklės pokyčiai, svarbu kreiptis ir į sveikatos priežiūros specialistus. Mokyklos pagalba ir sveikatos priežiūra tokiais atvejais gali būti reikalingos kartu. Pasikartojančių fizinių simptomų nereikėtų automatiškai priskirti nerimui ar mokyklos vengimui, svarbu įvertinti ir galimas sveikatos priežastis:

- ryškiai pasikeitė miegas ar valgymas;
- kartojasi skausmai ar kiti fiziniai simptomai;
- vaikas ilgai neatsigauna, nebegali atlikti įprastų kasdienių veiklų;
- ryškus ir neįprastas vaiko elgesio ar emocinės būsenos pasikeitimas;
- dažnai patiria stiprų nerimą ar panikos epizodus;
- pradeda žaloti save ar kalbėti apie mirtį. Tokius vaiko pasakymus svarbu vertinti rimtai, ramiai išklausti ir tiesiai pasiteirauti apie jo saugumą, nebandant iš karto įtikinti, kad viskas bus gerai.

2. Kada pagalbos reikia nedelsiant?

Nedelsiant ieškokite skubios pagalbos, jei kyla reali grėsmė vaiko gyvybei ar saugumui, pavyzdžiui, vaikas bando nusižudyti, sunkiai save žaloja, kyla ūmi grėsmė jam ar kitiems. **Tokiu atveju skambinkite 112 arba vykite į skubiosios pagalbos skyrių.**

3. Jei vaikas pasakoja apie patyčias, smurtą ar kitą nesaugumą

Jei vaikas pasakoja apie patyčias ar kitą nesaugų elgesį mokykloje, jo pasakojimą vertinkite rimtai. Užrašykite, ką vaikas papasakojo, ir raštu informuokite mokyklą. Mokykla turi būti nusistačiusi reagavimo į smurtą ir patyčias tvarką. Tokius atvejus svarbu fiksuoti ir numatyti, kokių veiksmų imamasi vaikui apsaugoti bei pagalbai suteikti. Jei vaikas papasakoja apie galimą smurtą ar kitą nesaugią situaciją, svarbu jį išklausti ramiai, nekaltinti ir nespausti pakartotinai detaliai pasakoti įvykio.

SVARBU! Jei kalbama ne tik apie patyčias, bet ir apie galimą fizinį, psichologinį ar seksualinį smurtą, vien mokyklos vidinio reagavimo nepakanka. Vaikui gali būti sunku nuosekliai ar išsamiai papasakoti, kas įvyko; tai savaime nėra pagrindas jo pasakojimo nuvertinti.

Jei vaikui šiuo metu gresia realus pavojus, jis patiria smurtą ar yra nesaugioje aplinkoje – **skambinkite 112.**

Jei tiesioginio pavojaus šiuo metu nėra, tačiau yra pagrindo įtartai smurtą ar kitą vaiko teisių pažeidimą, apie tai galima pranešti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai – telefonu **0 800 10 800**, per Tarnybos interneto svetainę arba artimiausiam Vaiko teisių apsaugos skyriui.

Kol situacija aiškinamasi, vaiko nereikėtų siųsti atgal į aplinką ar pas žmogų, su kuriuo jis sieja patiriamą grėsmę, neįvertinus, kaip bus užtikrintas jo saugumas.

Naudota literatūra ir šaltiniai

Tyrimai

1. Adams, D. „Child and Parental Mental Health as Correlates of School Non-Attendance and School Refusal in Children on the Autism Spectrum“. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2022, 52, 3353–3365. DOI: 10.1007/s10803-021-05211-5.
2. Gray, L., Hill, V., ir Pellicano, E. „He’s Shouting So Loud but Nobody’s Hearing Him: A Multi-Informant Study of Autistic Pupils’ Experiences of School Non-Attendance and Exclusion“. *Autism & Developmental Language Impairments*, 2023, 8. DOI: 10.1177/23969415231207816.
3. Madaus, J., Tarconish, E., Langdon, S. W., ir Gelbar, N. „High School and Transition Experiences of Twice Exceptional Students with Autism Spectrum Disorder: Parents’ Perceptions“. *Frontiers in Psychology*, 2022, 13, 995356. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.995356.
4. Nordin, V., Palmgren, M., Lindbladh, A., Bölte, S., ir Jonsson, U. „School Absenteeism in Autistic Children and Adolescents: A Scoping Review“. *Autism*, 2024, 28(7), 1622–1637. DOI: 10.1177/13623613231217409.
5. Rizzo, L., Pinnelli, S., ir Minnaert, A. „Twice-Exceptional Students: A Systematic Review to Outline the Distinctive Characteristics Through a Multidimensional Lens“. *Frontiers in Education*, 2025, 10, 1696805. DOI: 10.3389/educ.2025.1696805.
6. Rob, P., Goodwin, J., Fisher Rogers, A., Carling, S., ir Rodgers, J. „School Related Uncertainty and Anxiety: Perspectives of Autistic Students, Parents, and Education Professionals“. *Psychology in the Schools*, 2026, 63, 501–513. DOI: 10.1002/pits.70106.
7. Smart, R., Adams, D., ir Simpson, K. „Parent Experiences of School Distress or School Refusal in Their Autistic Child“. *Educational and Child Psychology*, 2024, 41(1), 93–110. DOI: 10.53841/bpsecp.2024.41.1.93.
8. Totsika, V., Hastings, R. P., Dutton, Y., ir kt. „Types and Correlates of School Non-Attendance in Students with Autism Spectrum Disorders“. *Autism*, 2020, 24(7), 1639–1649. DOI: 10.1177/1362361320916967.

Interneto šaltiniai

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

[Pranešk apie galimą vaiko teisių pažeidimą](#)

Praktinė ir metodinė medžiaga

- What Can I Do If My Child Won’t Go to School? National Autistic Society.
- Summary of Responsibilities Where a Mental Health Issue Is Affecting Attendance. UK Department for Education, 2023.
- Support for Pupils Where a Mental Health Issue Is Affecting Attendance: Effective Practice Examples. UK Department for Education, 2023.
- Top Tips for Supporting Children Who Are Struggling to Come to School. Freemantles School / Autism Outreach for Schools, atnaujinta 2024 m. spalį.
- Forcing an Anxious Child to Attend School; School and Parent Summaries. Not Fine in School, 2019–2020.

Lietuvos teisės aktai

- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas Nr. I-1489.
- Mokinių, besimokančių pagal bendrojo ugdymo programas, mokyklos lankomumo užtikrinimo tvarkos aprašas, patvirtintas įsakymu Nr. V-1112.
- 2025–2026 ir 2026–2027 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai, patvirtinti įsakymu Nr. V-559.
- Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo, ugdymo pritaikymo ir (ar) reikalingos švietimo pagalbos skyrimo tvarkos aprašas, patvirtintas įsakymu Nr. V-928.
- Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo ir švietimo pagalbos teikimo organizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas įsakymu Nr. V-1795.
- Mokyklos vaiko gerovės komisijos funkcijų, sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas įsakymu Nr. V-818.
- Mokymosi pagal formaliojo švietimo programas formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas įsakymu Nr. V-1049.
- Mokinių mokymo stacionarinėje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje ir namuose organizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas įsakymu Nr. V-1405.
- Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos, patvirtintos įsakymu Nr. V-190.

Apie šią adaptaciją

Adaptuota ir išplėsta pagal *Freemantles School* ir *Autism Outreach for Schools* medžiagą „Top Tips for Supporting Children Who Are Struggling to Come to School“ (atnaujinta 2024 m. spalį), gavus leidimą.

Lietuviška versija papildyta moksliniais tyrimais, Jungtinės Karalystės praktine medžiaga ir Lietuvos teisiniu reglamentavimu.

Ši medžiaga skirta bendrai informacijai ir nepakeičia individualaus vaiko poreikių vertinimo, sveikatos priežiūros specialisto konsultacijos ar teisinės konsultacijos.

Teisės aktų redakcijos tikrintos 2026 m. rugsėjo 14 d.

- **Vertimas ir adaptacija Lietuvai:** Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“
- **Adaptacijos rengimas ir redagavimas:** Kristina Košel-Patil
- **Kalbos redagavimas:** Sigita Bertulienė
- **Profesinė peržiūra:** Lietuvos įtraukties švietime centro Autizmo spektro sutrikimų grupės ekspertės Gintarė Šatė ir Jelena Sinkevič

LAA siūloma mokyklos lankymo sunkumų aptarimo ir pagalbos planavimo forma

Ši forma nėra valstybės patvirtintas privalomas dokumentas. Ji gali padėti vaikui, šeimai ir mokyklai pasirengti susitikimui, VGK posėdžiui ir padėti konkretinti individualų ugdymo ir pagalbos planus.

Informacija

Vaiko vardas ir pavardė

Klasė

Data

Planą koordinuojantis žmogus

Vaiko nuomonė

Kaip vaikas dalyvavo rengiant šį planą?

☐ kalbėdamas	☐ raštu	☐ paveikslėliais ar simboliais
☐ pasirinkdamas iš variantų	☐ per pasirinktą žmogų	☐ kitu būdu

Ką vaikas nori, kad suaugusieji suprastų?

Kuri mokyklos dienos dalis jam sunkiausia?

Kur ir su kuo vaikas jaučiasi saugiausiai?

Kas, vaiko manymu, galėtų padėti?

Kaip pasireiškia sunkumai?

☐ lankymas patiriant didelę įtampą	☐ sustingimas ar negalėjimas kalbėti
☐ sunkumai ryte	☐ emociniai protrūkiai
☐ dažnas vėlavimas	☐ užsisiklindimas
☐ atskirų pamokų praleidimas	☐ visiškas išsekimas po mokyklos
☐ prašymasis namo	☐ negalėjimas lankyti mokyklos
☐ išėjimas iš klasės	☐ kita
☐ fiziniai simptomai	

Pastebėti dėsningumai

Dienos, pamokos ar situacijos, kai sunkumai sustiprėja

Vietos, žmonės, jutiminiai dirgikliai ar reikalavimai, susiję su sunkumais

Kas įvyksta prieš sunkumui sustiprėjant?

Kas padeda? Kas pablogina situaciją?

Susitarimai dėl pagalbos

Pagrindiniai žmonės

Pagrindinis vaikui pažįstamas suaugusysis

Atsarginis suaugusysis

Kada ir kur šie žmonės bus vaikui pasiekiami?

Vaiko pagalbos signalas

Kaip vaikas praneš, kad jam darosi sunku?

Ką darbuotojas padarys gavęs signalą?

Kur vaikas galės pasitraukti?

Veiksmų planas

Kliūtis ar sunkumas	Ką pakeisime?	Kas atsakingas?	Nuo kada?	Kaip vertinsime, ar padeda?

Ugdymas, kai vaikas negali mokytis įprastu būdu

Kaip bus užtikrintas vaikui prieinamas ugdymas?

Koks krūvis šiuo metu realiai įmanomas?

Kaip bus teikiama švietimo pagalba ir palaikomas ryšys su mokykla?

Jeigu planuojamas laipsniškas grįžimas

Pirmas žingsnis

Kur ir kada jis vyks? Kas pasitiks vaiką?

Kiek laiko truks ir ko nebus reikalaujama?

Pagal ką spręsimė, ar galima pereiti prie kito žingsnio?

Peržiūra

Kokie požymiai rodys, kad pagalba veikia?

Kada planas bus peržiūrimas?

Kokie požymiai rodys, kad planą reikia skubiai keisti?

Kas užtikrins, kad susitarimai būtų perduoti visiems su vaiku dirbantiems žmonėms?
